

Sendt med e-post
postmottak@kud.dep.no

Kulturdepartementet
Statsråd Trine Skei Grande
Postboks 8030 Dep
0030 OSLO

Oslo, 5. desember 2018

Tilgjengeliggjøring av pliktavlevert materiale

Nasjonalbiblioteket presenterte i slutten av oktober en foreløpig versjon av sin løsning for tilgang til pliktavlevert materiale. Løsningen er også gjort tilgjengelig på <https://beta.nb.no/>.

Den utvidete tjenesten er et svar på den adgangen som ble gitt ved forskriftsendringen 1. juli i år. Vi ber departementet gripe inn og stanse utviklingen av tjenesten slik den er skissert og begrunner dette nedenfor.

Kopinor har ved flere anledninger, senest i vårt høringssvar 22. september 2016, advart mot en slik utvidelse av tilgangen til pliktavlevert materiale. Det samme har flere av våre medlemsorganisasjoner, som reagerer kraftig på det som nå skjer. Vi har notert oss at Kulturdepartementet i liten grad har tatt innvendingene til følge, og organisasjonene vil motsette seg den valgte løsningen. Tjenesten kan ikke utformes slik den er presentert, og på vegne av våre involverte medlemsorganisasjoner ber vi om et snarlig møte om saken.

Forskriften har ikke tilstrekkelig hjemmel i åndsverkloven § 49 (første og andre ledd), noe vi senere vil komme tilbake til dersom det blir nødvendig. Forskriften er også i strid med Norges internasjonale forpliktelser (EUs opphavsrettsdirektiv artikkel 5.3(a), 5.3(c) og 5.3(n), TRIPS-avtalens artikkel 13 og Bernkonvensjonens artikkel 9(2)).

Bruk av materialet

I departementets brev 2. juli 2018 til Nasjonalbiblioteket heter det at både forskere og studenter skal kunne få tilgang til å bruke pliktavlevert materiale til forskning og dokumentasjon. Departementet henviser ellers til forarbeidene (Prop. 106 L (2014–2015)), der det henvises videre til forvaltningsloven og presiseres at forskning «svarer til studium på masternivå under rettleiing av kompetent rettleiar.» Videre heter det at dokumentasjonsformål kan omfatte studentenes bruk av «kjelder fra Nasjonalbibliotekets samlinger når dei skriv oppgaver eller førebur seg til eksamen.»

Som vi skrev i vårt høringssvar, er denne adgangen etter vår oppfatning i seg selv for vid, og den går ut over rettighetshavernes «legitime interesser», slik Bernkonvensjonens art. 9(2) setter forbud mot. Studenter og ansatte ved universiteter og høyskoler er et betydelig marked for norske fag- og lærebøker. En utvidet gratisadgang vil dermed være en direkte trussel mot forlagene og forfatternes interesser, og mot norskspråklig kunnskapsformidling generelt.

I tillegg ser Nasjonalbiblioteket ut til å legge opp til en brukerautentisering (Feide-pålogging alene) som ikke i tilstrekkelig grad begrenser bruken. Det overlates til studenten eller den universitetsansatte selv å avgjøre om den aktuelle bruken faller inn under forskning eller dokumentasjon. Dette er på ingen måte en tilfredsstillende begrensning av bruksadgangen.

Bokhylla

Kulturdepartementet presiserer i brevet til Nasjonalbiblioteket at «bokhylla-avtalen er et godt eksempel på en velfungerende avtalelisensavtale», men at tilgangen til pliktavlevert materiale har et annet formål. Vi er redd dette er en for enkel avvising av en svært viktig problemstilling.

MEDLEMSORGANISASJONER

Den norske Forfatterforening
Den norske Forleggerforening
Fagpressen
Forbundet Frie Fotografer
GRAFILL (Norsk organisasjon
for visuell kommunikasjon)
Mediebedriftenes Landsforening

Musikkforleggerne
NOPA Norsk forening for
komponister og tekstforfattere
Norges Fotografforbund
Norsk faglitterær forfatter- og
oversetterforening
Norsk Journalistlag

Norsk Komponistforening
Norsk kritikerlag
Norsk Oversetterforening
Norsk Redaktørforening
Norsk Revyforfatterforening
Norsk Tidsskriftforening

Norske Barne- og
Ungdomsbokforfattere
Norske Billedkunstnere
Norske Dramatikeres Forbund
Norske Kunsthåndverkere
Ny Musikk Komponistgruppe

ADRESSE

Postboks 1663 Vika, 0120 Oslo
Tlf.: 23 10 74 00
E-post: kopinor@kopinor.no
Bankgiro: 5005.05.79848
Org.nr.: 964250340

www.kopinor.no

Bokhylla-avtalen er en populær tjeneste som også har vakt betydelig internasjonal oppmerksomhet, som et av de få vellykkede eksemplene på tilgjengeliggjøring av kulturarven etter avtale med rettighetshaverne. En stor del av brukerne kommer fra universiteter og høyskoler, mens mange av de øvrige brukerne faller innenfor de grupper som spesielt er nevnt i forbindelse med den aktuelle forskriftsendringen (slektsforskere og lokalhistorikere).

Nasjonalbiblioteket har altså allerede på plass en løsning der rettighetshaverne får betalt for bruken gjennom avtaler. Det vi nå ser komme, er en helt parallell og konkurrerende løsning som vil være aktuell for en stor del av den samme målgruppen, med større utvalg med utgangspunkt i pliktavlevert materiale, men uten vederlag til rettighetshaverne.

Som representant for rettighetshaverne kan vi ikke sitte stille og se på at det innføres en ordning som så direkte undergraver velfungerende avtaleløsninger. Vi henviser i den anledning til den nylig fremlagte kulturmeldingen, der det i kap. 7.4 (Digitalisering og tilgjengeliggjøring av kulturarv) sies om digitale løsninger:

Det er nødvendig at rettane til dei som har skapt materialet eller investert i produksjonen, blir sikra på ein god måte [...]

Pliktavleveringens formål

Vi vil også minne om pliktavleveringens formål, slik det er formulert i pliktavleveringslovens § 1:

Føremålet med denne lova er å tryggja avleveringa av dokument med allment tilgjengeleg informasjon til nasjonale samlingar, slik at desse vitnemåla om norsk kultur og samfunnsliv kan verta bevarte og gjorde tilgjengelege som kjeldemateriale for forskning og dokumentasjon.

Loven legger vekt på bevaring, med påfølgende tilgjengeliggjøring som kildemateriale. Formålet er tydelig rettet mot fremtidig bruk og harmonerer dårlig med en utstrakt samtidig tilgjengeliggjøring av nyere materiale, slik vi nå ser.

Oppfølging

I departementets brev til Nasjonalbiblioteket stilles det krav til en fortløpende evaluering av ordningen. Ut fra hvordan tjenesten nå ser ut til å fremstå, og de umiddelbare negative virkninger en utvidet bruksadgang vil ha, er dette ikke nok.

Vi finner det ytterst betenkelig at norske myndigheter legger opp til en ukompensert tilgjengeliggjøring av opphavsrettslig beskyttet materiale, særlig bøker, som savner sidestykke både i Europa og resten av verden. Løsningen det legges opp til undergraver ikke bare primærmarkedet, men også eksisterende og framtidige lisensieringsløsninger, og den vil derfor påkalle betydelig negativ internasjonal oppmerksomhet blant forfattere og forlag, med utilsiktet skade for Norges litteraturpolitiske omdømme.

For å utdype vårt syn ber vi om et møte med statsråden snarest mulig sammen med representanter for noen av våre medlemsorganisasjoner.

Vennlig hilsen

KOPINOR

Yngve Slettholm
adm. direktør